

Література

1. Основы научных исследований: Учеб. Для техн. вузов / В.И. Крутов, И.М. Грушко, В.В. Попов и др.; Под ред. В.И. Крутова, В.В. Попова. -М.: Высшая школа, 1989. – 400 с.
2. Любищев А. А. Материалы в помощь начинающим научным работникам: Учебное пособие к спецкурсу. -Ульяновск: УГПИ им. И.Н.Ульянова, 1991. –112 с.
3. Барна М.М., Черняк В.М. та ін. Організація роботи з обдарованими школярами. –Тернопіль: Мандрівець, 1997
4. Основы організації науково-дослідної роботи школярів / Шиян Н.І., Самушенко Ю.В., Джурка Г.Ф., Гуріненко Н.О., Карюк З.П., Жовновата М.А. – Полтава, 2003. -44 с.
5. Гобиш Н.В. Проектування самоосвітніх компетентностей на уроках хімії// Хімія: Наук.-метод. журнал. – 2007. -№8. –С.9-11.
6. Щербаков В.М. Шляхи й засоби підвищення ефективності навчальної діяльності // Хімія: Наук.-метод. журнал. – 2003. – № 35.

ПІЗНАВАЛЬНИЙ ІНТЕРЕС ЯК УМОВА РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ПІДЛІТКІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ПРИРОДНИЧИХ ПРЕДМЕТІВ

Ліневич К. (Черкаси)

Однією з умов формування творчої особистості є пізнавальний інтерес, бо він впливає на поведінку людини, її інтелектуальні, морально-етичні та комунікативні якості.

Проблему формування і розвитку пізнавальних інтересів розглядали дослідники нашої, а також країн ближнього і далекого зарубіжжя (А. Алексюк, І. Бех, Н. Бібік, Н. Буринська, Л. Виготський, С. Гончаренко, І. Лернер, А. Маслоу, В. Мадзігон, В. Паламарчук, Ж. Піаже, Г. Пустовіт, М. Скаткін та ін.).

Питання про роль інтересу в навчанні в різні часи хвилювало багатьох дослідників. Я. Коменський інтерес у навчанні пов'язував із природничими предметами, радив сформувати в учнів запас живих вражень про оточуючу дійсність [3, с. 20].

Високо цинив пізнавальний інтерес видатний педагог К. Ушинський, який зауважував «зробити серйозне заняття для дитини цікавим... Відсутність інтересу до нього веде до шкільної нудоти» [6, с. 264].

Оригінально описала причину втрати інтересу до навчання Г. Апостолова: «Якщо нудота на уроці, то емоційні здібності дитини звернені начебто у порожнечу і супроводжуються негативним душевним настроєм, на ґрунті якого будується судження. Якщо таке відбувається постійно, протягом декількох років, то дитина втрачає будь-який інтерес до навчання. Її примушують розумом прийняти те, що не цікавить її серце. Отже, особистість начебто розвивається, але почуття та думки йдуть різними шляхами».

За Вальдорфською педагогічною системою будь-який навчальний матеріал подається таким чином, щоб дитина захоплювалася ним усім серцем, щоб кожен (біологічний, фізичний або хімічний) дослід сприймався учнем цього віку так само глибоко, як і художній твір. На думку Г. Апостолової, зацікавленість уроком та розповідями вчителя, спільно з ним та самостійною діяльністю

– це попередній ступінь зацікавленості, який потім підліток має розвинути у зацікавленість до наукового пізнання та пошуку істини [1, с. 33].

Значну роль інтересу у формуванні творчої особистості відводив В. Сухомлинський: «Дитина буде відчувати себе творчою особистістю..., коли розмова праця захопить її емоційну сферу, коли досягнення істини буде уявлятися їй результатом особистих зусиль» [5, с. 67].

Так, у школі О. Сухомлинського при вивченні кореневої системи та її ролі в житті рослин учні розкривають для себе щось нове, встановлюють взаємозв'язки, закономірності навколишнього світу – з'являється у них інтерес до пізнання невидимого з першого погляду життя в ґрунті. Відомий педагог розкриває при цьому розвиток інтересу у дітей, що сприяє розвитку творчих здібностей: «Як неживе стає будівельним матеріалом для живого – це і є та точка стикання, зчеплення фактів, висвітлюючи яку і зосереджуючи увагу на якій, я відкриваю перед вихованцями щось нове, таке, що пробуджує почуття подиву перед таємницями природи. Чим більше захоплює підлітків це почуття, тим більше їм хочеться знати, осмислити, зрозуміти. ...У самій глибині людського ества є невикорінна потреба відчувати себе відкривачем, дослідником, шукачем» [4, с. 480].

О. Захаренко вважав, що сентенція, яка спонукає до творчої праці та розвитку здібностей – захоплення. Дітей потрібно включати в творчу діяльність, яка б захоплювала їх. Однією з форм утвердження дитячих захоплень у школі О. Захаренка є тематичні виставки: «Природа і фантазія», виставка квітів, які використовуються для стимулювання улюблених занять. Під час екскурсій у природу учні збирають природні матеріали: корінчики, гілки, листки, кору, шишки, насіння, з яких виготовляють птахів, звірів, змій, рибок тощо. Тут учні захоплюються і виконують улюблену справу [2, с. 75].

Різноманітність праці виявляє задатки, розвиває індивідуальність. Окремі види робіт можуть викликати політ думки, збуджувати почуття творця, першовідкривача. О. Захаренко писав: «Вихованець має не раз і не два зустрітися з працею, яка б приносила йому щастя духовної творчості. Захоплення окремими видами праці охоплює згодом усе, чим займається учень, всяка діяльність стає тоді родючим полем для самовираження, самоствердження. Поезія починається із сильного враження, думка – із здивування, праця – з радості досягнутого успіху» [2, с. 101].

Під час екскурсій у природу відбувається знайомство учнів із зовнішнім світом на основі орієнтувального рефлексу, більш розвиненою формою якого є дослідницький рефлекс, який І. Павлов назвав рефлексом «що таке». При такій діяльності у дітей розвивається спочатку допитливість (пізнавальне ставлення до навколишнього середовища), а потім – пізнавальний інтерес, якість, що дає можливість цілеспрямованіше і глибше проникати у суть речей та явищ. Інтерес – це інтелектуальний потяг до здобуття нових знань про предмет свого захоплення. Він є важливим мотивом, який стає рушійною силою в діяльності учня. Під впливом інтересу активізуються деякі психологічні функції: мислення, увага, уява, пам'ять, воля, емоції; інтереси сприяють творчій самореалізації.

С. Захаров у дисертаційній роботі «Формування пізнавальних інтересів учнів основної школи у процесі позакласної роботи» представив динаміку розвитку пізнавального інтересу. Спочатку виникає цікавість – так званий ситуативний інтерес, викликаний новизною предмета, але прагнення до пізнання суті предметів і явищ немає. Наступний етап – допитливість – характеризується тим, що у дітей з'являється прагнення до пізнання та розширення своїх знань, почуття радості відкриття, але немає осмислення зв'язків між фактами. Пізнавальний інтерес сприяє активному прагненню до самостійної

діяльності, учні шукають причину, намагаються проникнути в суть предмета, розкрити причинно-наслідкові зв'язки, встановити закономірності. Теоретичний рівень інтересу характеризується пізнанням закономірностей, опануванням теоретичними засадами та застосуванням їх на практиці. На цьому найвищому етапі інтерес розвивається в жадобу пізнання. Діяльність учня стає творчою, захоплюючою. Він намагається зробити щось нове в цікавій для нього галузі. При цьому формується науковий світогляд, утверджуються стійкі переконання [3, с. 27-29].

Отже, за допомогою інтересу в навчання та в позанавчальну діяльність відноситься особисте сприйняття навколишнього світу, розкриваються пізнавальні можливості учня. На цій основі створюються сприятливі умови для творчої діяльності підлітків.

Література

1. Апостолова Г.В. Розвиток здібностей дітей за Вальдорфською педагогічною системою // Обдарована дитина. – №5, 2002. – С. 30-34.
2. Захаренко О.А., Мазурик С.М. Школа над Россю. – К.: Рад. шк., 1979. – 150 с.
3. Захаров С.В. Формування пізнавальних інтересів учнів основної школи у процесі позакласної роботи. Дис. ...канд. пед. н. – Київ, 2001. – 174 с. – Бібліогр.: с. 162-174.
4. Сухомлинський В.О. Вибрані твори в п'яти томах. – Т. 2. – К.: Рад. шк., 1976. – 670 с.
5. Сухомлинський В.О. Павлышская средняя школа. – М.: Педагогика, 1969.
6. Ушинский К.Д. Изб. пед. соч. в 2 т. – Т. 2. – М.: Педагогика, 1974.

ПРОБЛЕМА ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ БІОЛОГІЇ В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ НА 12-РІЧНИЙ ТЕРМІН НАВЧАННЯ

Матяш Н., Астаніна О. (Київ)

Перехід шкільної освіти на новий 12-річний термін навчання й на новий зміст полягає в узгодженні українського освітнього рівня з міжнародним. Реалізація сучасного змісту освіти можлива за умови переходу на особистісно-орієнтоване навчання на компетентнісній основі, а саме здійсненню методологічної переорієнтації процесу навчання на розвиток компетентної особистості. Безперечним є те, що виконання цих завдань залежить від високої кваліфікації учителя, яку він може одержати завдяки якісній підготовці у вищих педагогічних навчальних закладах.

Мета статті полягає у розкритті проблем щодо підготовки висококваліфікованого учителя біології, який відповідав би запитам часу.

Учитель біології зможе бути сучасним і відповідати запитам часу, якщо він матиме достатню загальнокультурну, психолого-педагогічну, предметну та методичну підготовку. Підготовка учителя біології має бути узгоджена зі змінами, що відбулися у змісті та структурі шкільної біологічної освіти.

Біологічна освіта є компонентом освітньої галузі «Природознавство» й тому формується в контексті з природничою освітою. Структурні та змістові зміни відображені в типових навчальних планах на 12-річний термін навчання, за якими біологічна освіта складається з таких етапів: пропедевтичного